

об'єднуються групи учнів, які проявили інтерес і мають схильність до окремого виду праці. В більшості випадків це ті учні, які успішно займаються і на уроках з трудового навчання.

Отже, вищесказане доводить, що досягти успіхів у трудовому вихованні розумово відсталих дітей можна тоді, коли в процесі їхньої діяльності створюватимуться умови для розвитку бажаних якостей, коли в ході трудового виховання проводитиметься цілеспрямована робота по організації їх трудової діяльності, усвідомлення мети й характеру праці, умов її виконання, коли забезпечуватиметься їхнє моральне виховання, розвиватиметься емоційно-вольова сфера, дотримуватимуться правила свідомої поведінки, створюється охоронно-педагогічний режим. Специфічні особливості психіки дітей з розумовою відсталістю призводять до необхідності враховувати їх при організації навчання і виховання у допоміжній школі. В першу чергу це стосується використання в корекційних цілях різних видів трудової діяльності. Трудове навчання може проводитись в процесі навчальної діяльності так і позаурочний час (для цього використовуються різні види трудової діяльності). Всі запроваджені дослідження і багата практика роботи допоміжної школи допомагають вирішувати чимало питань підготовки розумово відсталих учнів до життя в суспільстві і праці в умовах загального виробництва, т.б. їх соціальної та трудової адаптації.

Список використаних джерел

1. Дульнев Г. М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе. Психолого-педагогическое исследование. – М.: Педагогика, 1969. – 216 с.
2. Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі / За ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. – 220 с.
3. Пинский Б.И. Коррекционно-воспитательное значение труда для психического развития учащихся вспомогательной школы. – М.: Педагогика, 1985. – 128 с.
4. Хохліна О., Мерсіянова Г., Єременко І. Обґрунтування удосконалення змісту трудового навчання для допоміжної школи // Дефектологія. – 2001. – №4. – С. 7-10.

In the article organization of labour studies of children is described with a mental backwardness in the conditions of auxiliary school.

Keywords: labour studies, mental backwardness, корекційна work, hand labour, professionally-labour studies.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376-05636:37.016:796

В.Е. Левицький

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТОМ

Стаття містить результати вивчення педагогічної практики спеціальних шкіл з питання фізичного виховання учнів молодших класів з порушенням інтелектом.

Ключові слова: фізичне виховання, фізична активність, учні з порушенням інтелектом.

Статья содержит результаты изучения педагогической практики специальных школ по вопросу физического воспитания детей младших классов с нарушенным интеллектом.

Ключевые слова: физическое воспитание, физическая активность, ученики с нарушенным интеллектом.

Розв'язання проблеми збереження і розвитку потенціалу нашої країни вимагає від спеціальної школи вдосконалення системи фізичного виховання, спрямованого на утвердження здоров'я як основної життєвої цінності особистості.

Аналіз практики роботи спеціальних шкіл України показує, що вирішення цього завдання залежить в основному від організації і самореалізації учнями здорового способу життя, важливим компонентом якого є систематичні заняття фізичними вправами. У процесі фізичного виховання в учнів виникають позитивні емоції, з'являється інтерес до фізичної культури, формується готовність до фізичного вдосконалення, розвивається рухова активність і звичка до занять фізичними вправами.

Питання виховання у школярів потреби, інтересу і звички до занять фізичною культурою висвітлені у працях: М.Г.Андрух, Б.Ф.Ведмеденко, А.М.Войлокова, З.Джумаєва, М.І.Жаворонко, С.І.Жеваго, М.Д.Зубалій, М.П.Козленко, О.М.Козленко, А.І.Міхєєва, І.І.Петренка, В.О.Петрова, Б.І.Сарсенбаєва, Н.М.Хоменко, Б.М.Шияна, П.І.Щербака та інших. Питаннями фізичного виховання учнів з порушеним інтелектом та методикою його реалізації займався М.І. Козленко.

У статті розглядається процес виховання в учнів молодших класів з порушеним інтелектом позитивного ставлення до занять фізичною культурою. Розглянуто стан проблеми у теорії та більше у практиці спеціального навчання. Через призму виявлених недоліків зроблено спробу обґрунтувати методичні рекомендації спрямовані на покращення позитивного ставлення до занять фізичною культурою.

Вивчення документів планування з фізичної культури показало, що календарні плани, в яких основним є оптимальний розподіл навчальних годин за елементами програмного матеріалу, у більшості випадків складаються формально і не забезпечують творчого його використання у роботі. Між тим, вчителі, готуючи ці документи, не завжди достатньою мірою враховують як можливості матеріальної бази спеціальної школи, так і особливості фізичного розвитку та підготовленості учнів.

Особлива увага приділялася вивченню поурочних планів-конспектів, за якими визначається зміст кожного уроку. Їх аналіз показав, що у більшості (92,0 %) документів відсутні завдання і навчальний матеріал, спрямовані на виховання у школярів позитивного ставлення до занять фізичною культурою. Вчителі, як правило, не включають до поурочних планів теоретичних відомостей щодо розвитку основних фізичних якостей, проведення самостійних занять учнів фізичними вправами та навчання умінь їх виконувати у домашніх умовах; не розкривають смислове значення тем, що вивчаються; не використовують методи і прийоми виховання у школярів позитивного ставлення до занять фізичною культурою.

Проведене анкетування показало, що у відповідях на запитання "Що потрібно робити для виховання в учнів позитивного ставлення до занять фізичною культурою?" 68,2 % вчителів вказали на залучення школярів до проведення фізкультурно-оздоровчих заходів та систематичних занять фізичними вправами у режимі дня; 58,8 % опитаних на друге місце поставили методично правильне й цікаве проведення уроків; 62,5 % – вказали на необхідність проведення роз'яснювальної роботи серед школярів і батьків, 42,5 % – на залучення батьків до фізичного виховання дітей, 33,9 % – на регулярне проведення занять фізкультурних гуртків та спортивних секцій, 62,5 % – на покращення матеріальної бази. Отримані відповіді свідчать про те, що вчителі, в основному, обізнані зі змістом виховної роботи, але не планують і недооцінюють значення виховних заходів з цим контингентом учнів. Але більшість з них не змогли визначити зміст і структуру ставлення до занять фізичною культурою. У зв'язку з цим велика частина вчителів не в змозі врахувати вплив емоцій, мотивів, інтересів, потреб, знань, активності й звички на формування позитивного ставлення учнів до занять фізичною культурою.

Аналіз уроків фізичної культури свідчить про те, що у більшості спеціальних шкіл виховна робота ведеться епізодично. Вирішення виховних завдань на уроках здійснюється лише у 67,2 % випадків. У результаті спостережень за практичним використанням учителями спеціальних шкіл методів і прийомів навчально-виховної роботи було встановлено, що прийоми показу практичної значимості занять фізичною культурою застосовувалися лише на 28,6 % уроків. У 88,8 % школярів у холодний період року уроки проводилися з двома класами разом в одному спортивному залі або на природі.

З метою підвищення ефективності уроків фізичної культури вчителі спеціальних шкіл, як правило, розподіляли учнів на навчальні групи. Але цей розподіл здійснювався без урахування рівня фізичної підготовленості школярів, їх особистих симпатій. Усім учням пропонувалися стереотипні завдання. На уроках був також відсутній належний контроль за досягненнями школярів у засвоєнні знань та умінь, не забезпечувалося розуміння кожним учнем смислу і значення навчальних тем програми, погано здійснювався або був взагалі відсутній індивідуальний підхід.

Ці факти, а також низька або взагалі відсутня оплата позакласної роботи вчителів фізичної культури, виявлений гострий дефіцит необхідного спортивного інвентаря та обмежена кількість спортивних секцій для школярів або їх відсутність, свідчать про суттєве зниження можливостей спеціальних шкіл у фізичному вихованні учнів. Це призводить до недостатньої рухової активності і як наслідок – до низької фізичної підготовленості та погіршення стану здоров'я. На сьогоднішній день

рівень фізичної підготовленості більшої частини учнів молодших класів не відповідає вимогам шкільної програми, тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості учнівської молоді.

Для спеціальних шкіл є проблематичним успішне вирішення завдань фізичної підготовки на двох уроках фізичної культури на тиждень. Навіть за умов добросовісного виконання учнями вказівок учителя вони не в змозі досягти необхідних результатів без додаткових занять. Крім цього, стримують вирішення навчальних і виховних завдань такі особливості уроку фізичної культури як неоднорідність контингенту учнів спеціальної школи за станом здоров'я, ступенем психофізичного розвитку і рівнем фізичної підготовленості. Це не дозволяє застосовувати такі фізичні навантаження, які б за своїм обсягом та інтенсивністю давали можливість задовольняти потребу молодших школярів у руховій активності. З іншого боку, для розвитку фізичних якостей є недостатньою також інтенсивність і тривалість рухової діяльності на уроках у процесі засвоєння нових вправ, коли основна увага приділяється вивченню структури рухових дій.

Педагогічні спостереження на уроках фізичної культури показали, що часто вчителі нецільеспрямовано використовували засоби розвитку основних фізичних якостей, неадекватно застосовували фізичні навантаження, які за своїм обсягом і інтенсивністю випереджали рівень актуального та навіть найближчого розвитку. Це стосується силових вправ, а особливо вправ на витривалість. Розвитку швидкості та вправності на уроках фізичної культури теж приділялася недостатня увага. Отже, засоби і методи, які застосовувалися вчителями на уроках фізичної культури для розвитку основних фізичних якостей, не можуть вважатися ефективними для підвищення рівня фізичної підготовленості школярів спеціальних шкіл.

Вивчення позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи спеціальних шкіл показало, що ця діяльність відіграє значну роль у вихованні в учнів з порушеним інтелектом.

Однак цими формами фізкультурно-спортивної діяльності охоплена лише незначна частина дітей (біля 20%). До позашкільних спортивних секцій залучаються лише "перспективні", а лівова частка учнів з вадами психофізичного розвитку в це число не потрапляє.

Батьки, як правило, в силу своєї невідповідності та рівня обізнаності, соціальних звичок, не в змозі надавати учням з порушеним інтелектом практичну допомогу в організації фізичного виховання. Цілком зрозуміло, що недостатня увага школи до впровадження фізичної культури у режим дня негативно відбивається на вихованні у них бажання самостійно виконувати фізичні вправи щоденно. І тому процес фізичного виховання набуває часто стихійного характеру, а низькі показники виконання тестів і нормативних вимог знижують інтерес до уроків, негативно впливають на подальші заняття фізичною культурою.

Бесіди з учителями і батьками учнів з порушеним інтелектом дозволили виявити рівень рухової активності учнів у режимі дня. Їх відповіді на запитання "Чи займаються учні фізичними вправами самостійно?", "Яким видам занять учні приділяють більше уваги?" показали, що 74.9 % школярів не охоплені позакласною і позашкільною фізкультурно-оздоровчою та спортивною роботою й, природно, не залучені до систематичних занять фізичними вправами.

Типовими труднощами, що зустрічаються вчителям фізичної культури у роботі з сім'ями що виховують дітей з порушеним інтелектом, є такі: неоднорідність складу батьків; невміння проводити роботу з індіферентними батьками; невиконання батьками рекомендацій учителів; ігнорування батьками педагогічного колективу та відповідних методичних порад; невміння організувати регулярне спілкування; відсутність єдиних вимог до дітей з боку школи та сім'ї; недостатність у молодих учителів досвіду роботи з батьками дітей з порушеним інтелектом і що важливо з самими такими дітьми; відсутність дефектологічних знань; невміння використовувати індивідуальні форми роботи з батьками тощо.

Процес виховання у молодших школярів позитивного ставлення до занять фізичною культурою у системі "школа – сім'я" ускладнений відсутністю у батьків необхідних знань про мету і завдання фізичного виховання дітей у сім'ї, про форми організації занять фізичною культурою. Це вказує на необхідність встановлення тісного взаємозв'язку в роботі спеціальної школи і сім'ї, проведення чіткої координації їх зусиль у фізичному вихованні учнів у сім'ї та школі.

Вивчення сукупності інтересів школярів і їх впливу на розвиток позитивного ставлення до занять фізичною культурою показує, що захоплення школярів пов'язані головним чином з розвагами, видовищами і значно менше – з практичною діяльністю. На виникнення і формування у них позитивного ставлення до занять фізичною культурою впливають і такі фактори, як місце проживання, соціальний статус батьків, особливості сімейного і шкільного виховання.

Специфіка використання школярами вільного часу значною мірою визначається місцем їх проживання. У великому місті значно ширші можливості у проведенні дозвілля і виборі занять для учнів, але разом з тим різко знижується дієвість сімейного контролю. Це вказує на те, що у структурі

вільного часу учнів з віком поступово знижується значення занять фізичною культурою і спортом. Це свідчить про недостатній вплив спеціальної школи і сім'ї на виховання позитивного ставлення до занять фізичною культурою.

Таким чином, аналіз програм з фізичної культури, документів планування навчального матеріалу, стану позакласної роботи спеціальних шкіл, виховної діяльності вчителів і батьків у системі "школа – сім'я", підготовленості вчителів спеціальних шкіл до проведення виховної роботи на уроках фізичної культури та у процесі фізкультурно-оздоровчих заходів, визначення ефективності уроків фізичної культури, а також визначення структури вільного часу молодших школярів показали, що вихованню в учнів позитивного ставлення до занять фізичною культурою у спеціальних школах приділяється недостатня увага. На неефективність виховання у школярів позитивного ставлення до занять фізичною культурою впливає також безсистемність роботи вчителів щодо формування на уроках кожного його компонента.

Вивчення досвіду проведення уроків вчителями фізичної культури спеціальних шкіл показало, що виховання позитивного ставлення до занять фізичною культурою перебуває у прямій залежності від правильного використання на уроках методів і прийомів, що підвищують рухову активність школярів. До них належать: створення позитивного емоційного клімату під час проведення уроків; впровадження змагального та ігрового методів; застосування яскравих прикладів використання засобів фізичної культури і спорту в екстремальних умовах; доведення корисності занять фізичними вправами у режимі дня. Підсилювався інтерес школярів спеціальних шкіл до уроків фізичної культури і тоді, коли вчителі пропонували їм завдання, що вимагали проявлення творчості й самостійності.

Вчитель фізичної культури у спеціальній школі зобов'язаний проводити таку роботу: готувати комплекси фізкультурних хвилинок і допомагати в їх організації на уроках; надавати вчителям та учням методичну допомогу у проведенні інших форм оздоровчої роботи протягом навчального дня; організовувати і проводити фізкультурно-оздоровчі заходи, спортивні змагання та секційні заняття. Важливою складовою частиною роботи вчителя фізичного виховання школярів з порушеним інтелектом є залучення їх до участі у масових змаганнях, спортивних конкурсах, туристичних походах та інших заходах. Це дозволяє учням накопичувати необхідні знання, формувати уміння і навички самостійно виконувати фізичні вправи, навчатися слідкувати за станом свого здоров'я і фізичним розвитком, виконувати необхідні гігієнічні вимоги, попереджати виникнення шкідливих звичок тощо.

У ході дослідження було виявлено що високоефективними є такі форми фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, як гімнастика до уроків, фізкультурні хвилини під час уроків, ігри та фізичні вправи на перервах, заняття спортивних секцій і груп загальної фізичної підготовки, спортивні змагання, масові фізкультурно-оздоровчі заходи та спортивні свята.

Список використаних джерел

1. Борисенко А.Ф., Цвек С.Ф. Руховий режим учнів. – К.: Радянська школа, 1989. – 191 с.
2. Киричук О.І. Виховання в учнів інтересу до навчання. – К.: Знання, 1986. – 48 с.
3. Козленко М.П. Фізичну культуру – в побут школярів. – К.: Радянська школа, 1979. – 95 с.
4. Физическая культура в школе. Методика уроков в 4-8 классах / Под ред. З.И. Кузнецовой. – М.: Просвещение, 1972. – 352 с.
5. Шиян Б.М. Методика фізичного виховання школярів: (практикум): Навчальний посібник для студентів фізкультурних факультетів педагогічних інститутів та університетів. – Львів: Світ, 1993. – 183 с.

The article contains the results of study of pedagogical practice of the special schools through question of forming of independent development of physical education for the students of junior forms with the broken intellect.

Keywords: physical education, physical activity, students, are with the broken intellect.

Отримано 18.09.2010 р.